

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber III

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE
LIBER III.

PROOEMIUM.

10 **H**ACTENVS de situ & miraculis terræ, aquarumq; ac siderû,
& ratione vniuersitatis, atque mensura. Nunc de partibus, quan-
quàm infinitum id quoque existimatur, nec temere sine aliqua
reprehensione tractatum. Haud vlllo in genere venia iustior
est, si modò minimè mirum est, hominem genitum non omnia
humana nouisse. Quapropter autorem neminem vnum se-
20 quar, sed vt quenque verissimum in quaque parte arbitror.
Quoniam commune fermè omnibus fuit, vt eos quisque diligen-
tissimè situs diceret, in quibus ipse prodebat: ideo nec culpabo, aut coarguam quen-
quam. Locorum nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur, claritate cau-
sisque dilatis in suas partes. Nunc enim sermo de toto est. Quare sic accipi velim, vt si
vidua fama sua nomina, qualia fuere primordio ante res vllas gestas, nuncupentur, &
30 sit quædam in his nomenclatura quidem, sed mundi rerûque naturæ. Terrarum orbis
vniuersus in tres diuiditur partes, Europam, Asiam, Africam. Origo ab occasu Solis &
Gaditano freto, quâ irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur.
Hinc intranti dextra Africa est, læua Europa: inter has Asia est. Termini amnes, Tanais,
& Nilus. Quindecim M. pass. in longitudinem, quas diximus, fauces Oceani patent, quin-
que M. in latitudinem, à vico Mellaria Hispaniæ, ad promontorium Africæ Album,
autore Turannio Gracula iuxtà genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis
tradiderunt, vbi minimum, vij. M. pass. vbi verò plurimum, x. M. Tam modico ore tam
immensa æquorum vastitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Fre-
quentes quippe tæniæ candicantis vadi carinas territant. Qua de causa Limen interni
30 maris multi eum locum appellauere. Proxima autem faucibus vtrinque impositi mon-
tes, coërcent claustra, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob
causam indigenæ columnas eius Dei vocant, creduntque perfossas exclusa antea admi-
sisse maria, & rerum naturæ mutasse faciem.

De Europa.

CAPVT I.

40 **P**rimùm ergo de Europa altrice victoris omnium gentium populi, longéque terra-
rum pulcherrima, quam plerique meritò non tertiam portionem fecere, verùm æ-
quam, in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanum fretum vniuerso orbe diuiso. Ocea-
nus hoc quod dictum est, spatio Atlanticû mare infundens, & auido meatu terras, quæ-
cunque venientem expauere, demergens, resistentes quoque flexuoso litorum anfractu
50 lambit, Europam vel maximè recessib. crebris excauans, sed in quatuor præcipuè sinus.
Quorum primus à Calpe Hispaniæ extimo (vt dictum est) monte, Locros & Brutium vs-
que promontorium immenso ambitu flectitur. In eo prima Hispania terrarum est, vltè-
rior appellata, eadem Bætica. Mox^a à fine Vrgitano citerior, eadèmq; Tarraconensis
ad Pyrenæa iuga. Vltior in duas per longitudinem prouincias diuiditur. Siquidem
Bæticæ latere septentrionali prætenditur Lusitania, amne Ana discreta. Ortus hic Lami-
nitano agro citerioris Hispaniæ, & modò se in stagna fundens, modò in angustias refor-
bens, aut in totum cuniculis condens, & sepius nasci gaudens, in Atlanticum Oceanum
effunditur. Tarraconensis autè affixa Pyrenæo, totoq; eius latere decurrens, & simul ad
Gallicum Oceanû Iberico à mari transfuersa se pandens, Solorio monte, & Oretanis iu-
50 gis, Carpetanisq; & Asturû, à Bætica atque Lusitania distinguitur: Bætica à flumine eam
mediam secante cognominata, cunctas prouinciarum diuiti cultu, & quodam fertili ac

^a à sinu
Virgitano,
vt Pomp. citat.

peculiari nitore præcedit. Iuridici conuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus, Hispalensis. Oppida omnia numero c l x x v. In iis coloniæ v i i j. municipia v i i j. Latio antiquitus donata x x i. libertate v j. ^a fœdere i j. stipendiaria cxx. Ex his digna memoratu, aut Latiali sermone dictu facilia, à flumine Ana litore Oceani oppidū Offonoba, Lusturia cognominatum. Interfluentes Luxia & Vrium. Ariani montes. Bætis fluuius. Litus Corense inflexo sinu. Cuius ex aduerso Gades inter insulas dicendæ. Promontorium Iunonis, Portus Besippo, Oppida Belon, Mellaria, Fretum ex Atlantico mari. Car- ^b teia, ^b Tartessos à Græcis dicta. Mōs Calpe. Dein litore interno oppidum Barbesula cum fluuio. Item Salduba oppidum, Suel Malacha cum fluuio fœderatorum. Dein Menoba cum fluuio. ^c Sexi Firmum cognomine Iulium, Selambina, Abdera. Murgis Bætice finis. ^c Oram eam vniuersam originis Pœnorum existimauit M. Agrippa. Ab Ana autē Atlantico Oceano obuersa Bastulorum Turdulorumq; est. in vniuersam Hispaniam M. Varro peruenisse Iberos, & Persas, & Phœnicas, Celtasq; & Pœnos tradit. Lusum enim Liberi patris, ^d aut Lyssam cum eo bacchantium, nomen dedisse Lusitaniæ, & Pana præfectū eius vniuersæ. Atque de Hercule ac Pyrene vel Saturno traduntur, fabulosa in primis arbitror. Bætis in Tarraconensis prouinciæ, non vt aliqui dixerunt, Mentefa oppido, sed Tugiensi exoriens saltu quem Tader fluuius, qui Cartaginiensem agrum rigat, Ilorci refugit Scipionis rogam: versusq; in occasum, Oceanum Atlanticum prouinciam adoptans petit, modicus primò, sed multorum fluminum capax, quibus ipse famam aquasq; aufert. Bætice primū ab Ossigitania infusus, amœno blandus alueo crebris dextra læ- ²⁰ uaque accolitur oppidis. Celeberrima inter hunc & Oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur, Iulia quæ Fidentia, Virgao quæ Alba, Ebury quæ Cerealis, Iliberi quod Liberini, Ilipula quæ Laus, Artigi quod Iulienfes, Vesca quod Fa- uentia, Singilia, Hegua, Arialdunum, Agla minor ^e, Bæbro, Castra vinaria, Episibrium, ^e Hipponoua, Illurco, Osca, Escua, Succubo, Nuditatum, Tucci vetus, omnia Bastitaniae vergentis ad mare. Conuentus verò Cordubensis circa flumen ipsum Ossigi, quod cognominatur, Laconicum, Illiturgi quod Forum Iulium, Ipasturgi quod Triumphale, Sitia, & x i i j. M. passuum remotum in mediterraneo Obulco, quod Pōtificense appellatur. Mox Ripepora fœderatorum, Sacili, Martialum Onoba. Et dextra Corduba, Colonia patritia cognominata, inde primū nauigabili Bæti. Oppida Carbulo, Decuma: ³⁰ fluuius Singulis, eodem Bætis latere incidens. Oppida Hispalensis conuentus Celtica, Axatiara, Arruci, Menoba, Ilipa cognomine Italica. Et à læua Hispalis colonia, cognomine Romulensis. Ex aduerso oppidum Offet, quod cognominatur Iulia Constantia, Vergentum, quod Iulij genitor, Hippo Caurasiarum, fluuius Menoba, Bæti & ipse à dextro latere infusus. At inter æstuaria Bætis oppidum Nebrissa, cognomine Veneria, & Colobona, coloniæ, Asta quæ Regia dicitur. Et in mediterraneo Asido, quæ Cæsariana. Singulis fluuius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpens, Astigitanam coloniam alluit, cognomine Augustam firmam, ab ea nauigabilis. Huius conuentus sunt reliquæ coloniæ immunes: Tucci, quæ cognominatur Augusta gemella, Ituci quæ Virtus Iulia, Attubi, quæ Claritas Iulia, Vrso quæ Genua vrbano- ⁴⁰ rum, inter quæ fuit Munda cum Pompeij filio capta. Oppida libera, Astigi vetus, Ostippo: stipendiaria Callet, Calucula, Castra gemina, Ilipula minor, Merucra, Sacrana, Obulcula, Oningis. Ab ora venienti prope Menobam amnem & ipsum nauigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli, Aloftigi. Quæ autem regio à Bæti ad fluuium Anam tendit extra prædicta, Beturia appellatur, in duas diuisa partes, totidemque gentes: Celticos, qui Lusitaniam attingunt, Hispalensis cōuentus: Turdulos, qui Lusitaniam & Tarraconensem accolunt, iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Lusitania aduenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguntur: Seria, quæ dicitur fama Iulia: Vertobrige, Concordia Iulia: Segede Restituta Iulia: Contributa Iulia, Vcultuniacum, quæ & Curiga nunc est: Laconimurgi, Constan- ⁵⁰ tia Iulia: Terefibus fortunales, & calensibus Emanici. Præter hæc in Celtica Acinippo, Arunda,

^a fœdere
iij.

^b L. Carpe-
fos

^c Sexi fir-
mum Pto-
lemeo.

^d Ger. comi-
tem, aut Ly-
sam cum eo
bacchantem.

^e Vbeda.
Or. Egabro,
hodie Cabra

Arunda, A
diximus T
fam, Mellan
uium Rom
gia cognom
lippo, B
bi, Sagun
lxv. M. pa
derent, qua
prouinciar
longo ævo
tereã aliun
cinant.
Bætice h
maritim
Agrippam
terrarum v
gultum? Is
pe à forore
Cteriori
tata est
dcccxl v
tus sit. Nu
raconense
dunt insul
ipsa ccciiij
tinorum v
post eos qu
tanzuxta
scriptum q
noua, colo
bem clxxx
vnde Illici
nium stipe
tania amœ
pas. à mari
oppidum
40 mercio di
nauium p
ci appellat
pus, sicut
tum, à qu
Pyrenei,
autem col
Illuro, flu
rum, & G
Venus in
50 signia pr
uium Ro

Arunda, Arunci, Turobrica, Lastigi, Alpefa, Sæpona, Serippo. Altera Beturia quam diximus Turdulorum, & conuentus Cordubensis, habet oppida non ignobilia, Arfam, Mellariam, Mirobricam: regiones Ofintigi, Sisaponem. Gaditani conuentus ciuium Romanorum Regina, Latinorum Læpia, Vlia, Carifa cognomine Aurelia, Vrgia cognominata castrum Iulium: item Cæsaris Salutariensis: stipendiaria, Besaro, Belippo, Berbefula, Lacippo, Besippo, Callet, Cappagum, Oleastro, Itucci, Brana, Lactibi, Saguntia, Andorifippo. Longitudinem vniuersam eius prodidit M. Agrippa cccclxv. M. passuum, latitudinem cclvij. M. sed cum termini Carthaginem vsque procederent, quæ causa magnos errores computatione mensuræ sæpius parit, alibi mutato
 10 prouinciæ modo, alibi itinerum auctis aut diminutis passibus. Incubere maria tam longo æuo alibi, processere litora, torsere se fluminum aut correxere flexus. Prætereà aliunde aliis exordium mensuræ est, & alià meatus: ita fit, vt nulli duo concinant.

Bætice longitudo, & latitudo.

CAP. II.

Bætice longitudo nunc à Castulonis oppidi fine Gadeis cccclxxv. M. & à Murgi maritima ora xxij. M. pass. amplior. Latitudo à Carteiana ora cccxxiiij. M. pass. Agrippam quidem^a in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, cum orbem a tanta viri terrarum vrbi spectandum propositurus esset, errasse quis credat, & cum eo Diuum Augustum? Is nanque complexam eum porticum ex destinatione & cõmentariis M. Agrippæ à forore eius inchoatam peregit.

Hispania ceterior.

CAP. III.

Ceterioris Hispaniæ, sicut complurium prouinciæ, aliquantum vetus forma mutata est, vtpote cum Pompeius Magnus trophæis suis, quæ statuebat in Pyrenæo dcccxlvi. oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ vltioris in ditione à se redacta testatus sit. Nunc vniuersa prouincia diuiditur in conuentus septem, Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione seposita, b præter ciuitates contributas aliis, prouincia b præter ciuitates contributas aliis, prouincia ipsa cccxiiij. continet oppida. In iis colonias xij. Oppida ciuium Romanorum xiiij. Latinorum veterum xvij. fœderatorum vnum, stipendiaria cxxxvj. Primi in ora Bastuli:
 30 post eos quo dicetur ordine intus recedentes Mentefani, Oretani, & ad Tagum Carpetani: iuxta eos Vaccæi, Vectones, & Celtiberi, Arrebaci. Oppida oræ proxima, Vrci, adscriptumque c Bætice Barea, regio Maunitania, mox Deitania, dein Contestania, Carthago noua, colonia: cuius à promontorio quod Saturni vocatur, Cæsariam Mauritanie vr-
 40 bem clxxxvij. M. pass. traiectus. Reliqua in ora flumen Tader, Colonia immunis Illici, vnde Illicitanus sinus. In eam contribuuntur Icositani. Mox Latinorum Lucetum, Dianium stipendiarium, Sucro fluuius, & quondã oppidum, Contestaniæ finis. Regio Edetania amœno prætendente se stagno ad Celtiberos recedens. Valentia Colonia iij. M. pass. à mari remota: flumen Turium, & tantundem à mari Saguntum, ciuium Romanorum oppidum, fide nobile: flumen Idubeda: regio Ilergaonum. Iberus amnis nauigabili com-
 50 mercio diues, ortus in Cantabris haud procul oppido Iuliobrica, ccccl. M. pass. fluens, nauium per cclx. M. à Varia oppido capax, quem propter vniuersam Hispaniam Græci appellauere Iberiam. Regio Cosssetania, flumen Subi, colonia Tarraco Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum. Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani & Indigetes. Post eos, quo dicetur ordine, intus recedentes radice Pyrenæi, Ausetani, Itani, Lacetani, perque Pyrenæum Cerretani, dein Vascones. In ora autem colonia Barcino: cognomine Fauentia. Oppida ciuium Romanorum, Bætulo, Illuro, flumen Larnum, Blandæ: flumen Alba, Emporiæ: geminum hoc, veterum incolarum, & Græcorum, qui Phocœensium fuere soboles. Flumen Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorij altero xl. M. Nunc per singulos conuentus reddentur in-
 50 signia præter supra dicta. Tarracone disceptant populi xliij. quorum celeberrimi ciuium Romanorum Dertusani, Bisgargitani, Latinorum Ausetani, Cerretani, qui Iuliani

cognominantur, & qui Augustani, Sedetani, Gerundenses, Gessorienses, Teari qui Iulien-
 ses. Stipendiariorum Aquicaldenses, Onenses, Bætulonenses. Cæsaraugusta colonia im-
 munis, amne Ibero affusa, vbi oppidum antea vocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, re-
 cipit populos li j. Ex his ciuium Romanorum Bellitanos, Celsenses. Ex Colonia Calagu-
 ritanos, qui Nascici cognominantur. Ilerdenses Surdaonum gentis, iuxta quos Sicoris
 fluuius: Oscenses regionis Vescitaniæ, Turiasonenses. Latinorum veterum Cascaten-
 ses, Ergauicenses, Gracchuritanos, Leonicenses, Ossigerdenses. Fœderatos Tarragen-
 ses. Stipendiarios Arcobricenses, Andologenses, Arocelitanos, Bursaonenses, Calaguritanos
 qui Fibularenenses cognominantur, Complutenses, Carenses, Cincenses, Cortonenses,
 Dammanitanos, Larnenses, Iturifenses, Ispalenses, Ilumberitanos, Lacetanos, Vibien-
 ses, Pompelonenses, Segienses. Carthaginem conueniunt populi lx ij. Exceptis insula-
 rum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenses, & ^a Libisofona cognomine Foroaugu-
 stana, quibus duabus ius Italiæ datum. ex colonia Salariense oppidani Latij veteris Ca-
 stulonenses, qui Cæsari venales appellatur. Setabitani qui Augustani, Valerenses. Stiper-
 diariorum autem celeberrimi, Babanenses, Bastitani, Consaburenenses, Dianenses, Egele-
 stani, Ilorcitani, Laminiani, Mentefani qui & Oritani, Mentefani qui & Bastuli, Oretani
 qui & Germani cognominantur, caputque Celtiberiæ Segobrigenses, Carpetaniæ To-
 letani Tago flumini impositi. Dein Viacienses & Virgilienses. In conuentum Clunien-
 sem Varduli ducunt populos xi ij. ex quibus Albanenses tantum nominare libeat,
 Turmodigi quatuor in quibus Segisamonenses, Sagisameiulenses. In eundem con-
 uentum Carietes & Vennenses quinque ciuitatibus vadunt, quarum sunt ^b Velenses.
 Eodem Pelendones Celtiberorum quatuor populis, quorum Numantim fuere clari: sicut
 in Vaccæorum xvi ij. ciuitatibus Intercatienses, Pallantini, Lacobricenses, Cauenses.
 Nam in Cantabricis quatuor populis Iuliobrica sola memoratur: In Austrigonum decem
 ciuitatibus Tritium, & Virouesca. Areuacis nomen dedit fluuius Areua. Horum sex op-
 pida: Saguntia & Vxama, quæ nomina crebro aliis in locis vsurpantur, præterea Seg-
 uia, & noua Augusta, Termes, ipsaque Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua ver-
 gunt, Vardulique ex prædictis, & cantabri. Iunguntur his Asturum xli. populi, diuisi
 in Augustanos, & Transmontanos, Asturica vrbe magnifica. In his sunt Giguri, Pefici,
 Lacienses, Zoelæ. Numerus omnis multitudinis ad cclxli. liberorum capitum. Lu-
 censis conuentus populorum est xvi. præter celticos & Leunos, ignobilium, ac bar-
 baræ appellationis, sed liberorum capitum fermè cclxvi. m. Simili modo Bracarum
 xxiiii. ciuitates cclxxv. m. capitum, ex quibus præter ipsos Bracaros Vibali, Cele-
 rini, Gallæci, Aquesilici, Querquerni citra fastidium nominentur. Longitudo citerio-
 ris Hispaniæ est ad finem castulonis à Pyrenæo, sexcentaseptem M. pass. & ora paulò
 amplius. Latitudo à Tarracone ad litus Olarsonis cccvii. Et radicibus Pyrenæi, vbi
 cuneatur angustiis inter duo maria, paulatim deinde se pandens, quæ contingit vlti-
 riorem Hispaniam, tantundem & amplius latitudini adiicit. Metallis, plumbi, ferri, æris,
 argenti, auri, tota fermè Hispania scatet, citerior & specularibus lapidibus: Bætica &
 minio. Sunt & marmorum lapicidina. Vniuersæ Hispaniæ Vespasianus Imperator Augu-
 stus iactatus procellis Reipublicæ Latij ius tribuit. Pyrenæi montes Hispanias Galliasque
 determinant, promontoriis in duo diuersa maria proiectis.

Narbonensis prouincia.

CAP. IIII.

Narbonensis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Brac-
 cata antè dicta, amne Varo ab Italia discreta, Alpiumque saluberrimis Romano im-
 perio iugis. A reliqua verò Gallia latere septentrionali, montibus Gebenna & Iura:
 agrorum cultu, virorum morumque dignatione, amplitudine opum nulli prouincia-
 rum postferenda, breuiterque Italia verius, quàm prouincia. In ora regio Sardorum
 intusque consuaranorum. Flumina Tecum, Vernodubrum. Oppida, ^c Illiberis, magnæ
 quondam vrbes tenue vestigium, Ruscino Latinorum. Flumè Atax è Pyrenæo Rubren-
 sem permeans lacum: Narbo Martius, decumanorum Colonia, xli. M. pas. à mari distans.

Flumina

^a In ves. cod.
 Libisofona. vt
 Ptolem.

^b Ios. sc. Ve-
 litienses.

^c Ilybyris

Flumina,
 Massilien-
 de dictus
 manum l
 tiam. Lib
 tapinu
 oppidu
 signe stag
 Hercules
 Rursus à
 10 mox Allo
 rium cith
 ora autem
 appellatur
 per quos
 Deciatium
 arelate se
 Valentia,
 rum, a pta
 10 Tricastin
 Teosofagi
 tici cogno
 Nemaufu
 tania con
 derate du
 Nemaufu
 atque E
 ccc lxx.
 30 Italia d
 ostia &
 campani
 ab Alpiu
 ni, Pedit
 Thufci, V
 mari poss
 terrarum
 ret, spars
 lingua
 40 breuiter
 nobilitas
 que clar
 dem nar
 tas: vt pa
 ennis sal
 saltus, ta
 frugum
 la, tot lac
 gremiu
 50 ipsa aut
 peratas

Flumina, Araris, Liria. Oppida de cætero rara, præiacentibus stagnis, Agatha quondam Massiliensium, & regio Volcarum Tectosagum: atque vbi Rhoda Rhodiorum fuit, unde dictus multo Galliarum fertilissimus Rhodanus amnis, ex Alpibus serapiens per Lemanium lacum, segnemq; deferens^a Ararim, nec minus seipso torrente Isaram, & Druentiam. Libyca appellantur duo eius ora modica: ex his alterum Hispaniense, alterum Metapinum: tertium idemque amplissimum Massalioticum. Sunt autores, & Heracleam oppidum in ostio Rhodani fuisse. Vltra fossa ex Rhodano c. Marij opere & nomine, insigne stagnum: Astromela oppidum, maritima Auaticorum, superque campi lapidei, Herculis præliorum memoria: Regio Anatiliorum, & intus Desuuiatium, cauarumque.

10 Rursus à mari Tricorium, & intus Tricollorum, Vocontiorum, & Segouellaunorum, mox Allobrogum. At in ora Massilia Græcorum^d Phocænsium fœderata. Promontorium citharista, portus, regio camatulliorum. Dein Suelteri, supraque Verucini. In ora autem Athenopolis Massiliensium, Forum Iulij Octauanorum colonia, que Pacensis appellatur, & classica: amnis in ea Argenteus. Regio Oxubiorum, Ligaunorumque, super quos Suetri, Quariates, Adunicates. At in ora oppidum Latinum Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex Alpium monte Acema profusus. In mediterraneo colonie Arelate sextanorum, Bliteræ septumanorum, Arausio secundanorum. In agro cauarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina, Aquæ Sextiæ Salyorum, Auenio cauarum, Apta iulia Vulgentium, Alebeceriorum Apollinarium, Alba Heluorum, Augusta

20 Tricastinorum: Anatalia, Aeria, Bormannico, Macina, Cabellio, Carcasum, Volcarum Tectosagum: Cessero, Carpentoraete, Meminorum: Ceniceses, Cambolecti, qui Atlantici cognominantur, Forum Voconij, Glanum, Liuij, Luteuani, qui & Foroneronenses, Nemaufum Arecomicorum, Piscenæ, Ruteni, Sanagenses, Tolosani Tectosagum. Aquitania contermini Tascodunitari, Cononenses, Umbranici: Vocontiorum ciuitatis fœderatæ duo capita, Vasco & Lucus Augusti. Oppida verò ignobilia xix. sicut xxiiij. Nemaufiensibus attributa. Adiecit formulæ Galba Imperator ex in alpinis Auaticos, atque Ebroduntios: quorum oppidum Dinia. Longitudinem prouinciæ Narbonensis cccclxx. M. pass. Agrippa tradit, latitudinem cccxlviiij.

Italia, Tiberis, Roma, Campania.

C A P. V.

30 **I**Talia dehinc, primique eius Ligures, mox Hetruria, Umbria, Latium, vbi Tiberina ostia & Roma terrarum caput xvj. M. p. interuallo à mari. Volcorum postea litus, & Campania, Picentium inde, ac Lucanum, Brutiūque quo longissime in meridiem, ab Alpium penè lunatis iugis in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Frentani, Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Umbri, Thufci, Veneti, Carni, Iapides, Istri, Liburni. Nec ignoro, ingrati ac segnis animi existimari posse merito, si breuiter atque in transcurso, ad huc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna eadem & parens, numine Deum electa, quæ cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, & tot populorum discordes feræque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterque vna cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit, tanta rerum singularum populorumque claritas tenet. Vrbs Roma, vel sola in ea, & digna tam festa ceruice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora per se, felixque illa ac beata amoenitas? vt palam sit, vno in loco gaudentis opus esse naturæ. Iam verò tota ea vitalis ac perennis salubritatis cæli temperies est, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxij saltus, tam opaca nemora, tam munifica sylvarum genera, tot montium afflatus, tanta frugum & vitium olearumque fertilitas, tam nobilia pecori vellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque vbertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terrarum commercio patens vndique: & tanquam ad iuuandos mortales, ipsa auidè in maria procurrens. Neque ingenia ritusque ac viros, & lingua manūque superatas commemoro gentes. Ipsi de ea iudicauere Græci, genus in gloriam suam effu-

fissimum, quòtam partem ex ea appellando Græciam magnam. Nimirum id, quod in mentione cæli fecimus, hac quoque in parte faciendum est, vt quasdam notas ac pauca sidera attingamus. Legentes tantum quæso meminerint, ad singula toto orbe edifferenda festinari. Est ergo folio maximè querno assimilata, multo proceritate amplior, quàm latitudine, in læua se flectens cacumine, & Amazonicæ figura desinens parinæ, vbi a medio excursu Cocinthus vocatur, per sinus lunatos duo cornua emittens, Leucopetram dextera, Lacinium sinistra. Patet longitudine ab Alpino fine Prætorix Augustæ per Urbem Capuamque cursu meante Rhegium oppidum in humero eius situm, à quo veluti ceruicis incipit flexus, decies centena & viginti M. passuum: multoque amplior mensura fieret Lacinium vsque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur. Latitudo eius varia

a *vet. cod.*
ccc. Mil.
b *Media-*
rem ferme

c *vet. cod.*
trecenta. vt
Mare.

d *vet. cod.*
vicies centena
xlix. M.
vt *Martianus*
& *Solinus.*

est, ^a cccx. millium inter duo maria, inferum & superum, amnesque Varum atque Arsiam: ^b mediæ atque ferme circa urbem Romam, ab ostio Aterni annis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina ostia cxxvj. & paulò minus à Castro nouo Adriatici maris Alsiu ad Tuscum æquor, haud vilo loco ^c c. in latitudinem excedens. Vniuersæ autem ambitus à Varo ad Arsiam ^d xxx. pass. lvij. efficit. Abest à circumdatis terris, Istria ac Liburnia quibusdam locis centum M. pass. ab Epiro & Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus c. vt autor affirmat Varro. Ab Sardina cxx. M. Ab Sicilia M. cccccc. A Corcyra minus lxx. Ab Issa quinquaginta. Incedit per maria cæli regione ad Meridiem quidem: sed si quis id diligenti subtilitate exigat, inter sextam horam primamque brumalem. Nunc ambitum eius, vrbesque enumerabimus. Qua in re præfari necessarium est, ²⁰ autorem nos Diuum Augustum secuturos, descriptionemque ab eo factam Italiae totius in regiones xi. sed ordine eo, qui litorum tractu fiet, vrbiu quidem vicinitates oratione vtique præpropere seruari non posse: itaque interiori in parte digestionem in literas eiusdem nos secuturos, coloniarum mentione signata, quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originisque persequi facile est, Ingaunis Liguribus (vt cæteri omittantur) agro tricies dato. Igitur ab amne Varo Nicæa oppidum a Massiliensibus conditum. Fluius Padus: Alpes, populique inalpini multis nominibus, sed maximè capillati: oppidum Vediantiorum ciuitatis Cemelion, portus Herculis Monæci, Ligustica ora. Ligurum celeberrimi vltra Alpes Sallyi, Deceates, Oxubij: citrà Veneni, & Caturigibus orti Vagienni, Statyelli, Vibelli, Magelli, Euburiates, Casmonates, Veliates, & quorum oppi- ³⁰ da in ora proxima dicemus. Flumen Rutuba, oppidum Albiu Intemelium, flumen Merula, oppidum Albiu Ingaunum, portus Vadum Sabatium, flumen Porcifera, oppidum Genua, fluius Feritor, portus Delphini, Tigulia, intus Segesta Tiguliorum: flumen Macra Liguriæ finis. A tergo autem suprâ dictorum omnium Apenninus mons Italiae amplissimus, perpetuis iugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad Padum amnem Italiae ditissimum, omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Iria, Barderate, Industria, Pollentia, Carrea quod Potentia cognominatur, Forofulvi quod Valentinum, Augusta Vagiænorum. Alba Pompeia, Asta, Aquis Statyellorum. Hæc regio ex descriptione Augusti nona est. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram cxxj. M. pass. Adnectitur septimæ, in qua Hetruria est, ab ⁴⁰ amne Macra, ipsa mutatis sæpe nominibus. Umbros inde exegere antiquitus Pelasgi: hos Lydi, à quorum rege Tyrreni, mox à sacifico ritu lingua Græcorum Thusci sunt cognominati. Primum Hetruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca à mari recedens, propiorque Pisæ, inter amnes Auferem & Arnem, ortæ à Pelope Pisifq; siue

e *Atintanibus*

Atintanis Græca gente. Vada Volaterrana, fluius Cecinna, Populonium Hetruscorum quondam hoc tantum in litore. Hinc amnes Prille, mox Umbro nauigiorum capax, & ab eo tractus Umbriæ, portusque Telamon, Cossa Volcentium à populo Romano deducta, Grauiscæ, Castrum nouum, Pyrgi, Carretanus amnis, & ipsum Care intus M. pass. quatuor, Agylla à Pelasgis conditoribus dictum: Alsiu, Fregenæ. Tiberis amnis à Macra clxxxiiij. M. pass. Intus coloniæ, Falisca Argis orta (vt autor est Ca- ⁵⁰ to) quæ cognominatur Hetruscorum, Lucus Feroniæ, Rufellana, Senensis, Sutrina.

De cætero

De cætero Aretini veteres, Aretini fidentes, Aretini Iulienſes, Amitinenſes, Aquenſes cognomine Taurini, Blerani, Cortonenſes, Capenates, Cluſini noui, Cluſini veteres, ^{a Pol. Flo-} Fluentini præfluenti Arno appoſiti, Feſulæ, Ferentinum, Feſcennia, Hortanum, Her- ^{rentina} banum, Nepet, Nouem pagi, præfectura Claudia Foroſclodij, Piſtorium, Peruſia, Suanenſes, Saturnini, qui antè Aurinini vocabantur, Sudertani, Statones, Tarquinienſes, Tuſcanienſes, Vetulonienſes, Veientani, Veſentini, Volaterrani cognomine Hetruſci, Volſinienſes. In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent agri Cruſtuminus, Caletranus. Tiberis antèa Tybris appellatus, & prius Albula, è media ferè longitudine a pennini finibus Aretinorum profluat, tenuis primò, nec niſi piſcinis corriuatus, ¹⁰ emiſſusque nauigabilis, ſicuti Tina & Glanis influentes in eum, nouenorum ita conceptu dierum, ſi non adiuuent imbres. Sed Tiberis propter aſpera & confragofa, ne ſic quidem, præterquàm trabibus veriùs quàm ratibus, longè meatibus fertur, per centumquinquaginta millia paſſuum non procul Tiferno Peruſiæque & Oriculo, Hetruriam ab Umbris ac Sabinis, mox citra tredecim millia paſſuum vrbiſ Veientem agrum à Cruſtumino, dein Fidenatem Latinumque à Vaticano dirimens: ſed infra Aretinum Glanim duobus & quadraginta fluuiis auctus, præcipuis autem Nare & Aniene, qui & ipſe nauigabilis Latium includit à tergo, nec minus tamen aquis ac tot fontibus in vr-
²⁰ bem perductis, & ideo quamlibet magnarum nauium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe naſcètiùm mercator placidiſſimus. Pluribus propè ſolus, quàm cæteri in omnibus terris amnes, accolitur aſpiciùrque villis. Nullique fluuiorum minus licet incluſis vtrinque lateribus: nec tamen ipſe pugnat, quanquam creber ac ſubitis incrementis, & nuſquam magis aquis quàm in ipſa vrbe ſtagnantibus. Quinimò vates intelligitur po-
³⁰ tius ac monitor, auctu ſemper religioſus veriùs, quàm ſæuus. Latium antiquum à Tiberi Circeios ſeruatum eſt mille paſſuum quinquaginta longitudine. Tam tenues primor-
⁴⁰ dio imperij fuere radices. Colonis ſæpe mutatis, tenuere alij aliis temporibus, Aborigines, Pelafgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et vltra Circeios Volſci, Ofci, Aufones, vnde nomen modò Latij proceſſit ad Lirim amnem. In principio eſt Oſtia colonia à Romano rege deducta. Oppidum Laurentum, lucus Iouis Indigetis, amnis Numicius, Ardea à Danae Perſei matre condita. Dein quondam Aphrodiſium, Antium colonia,
⁵⁰ Aſtura flumen & inſula. Fluuius Nymphæus, cloſtra Romana. Circeij quondam inſula, immenſo quidem mari circumdata (vt creditur Homero) at nunc planitie. Mirum eſt, quod hac de re tradere hominum notiæ poſſumus. Theophraſtus, qui primus exter-
⁶⁰ norum aliqua de Romanis, diligentius ſcripſit (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, vr-
⁷⁰ bem duntaxat à Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantùm ad Alexandrum miſſam) hic iam pluſquàm & fama, Circeiorum inſulæ meſuram poſuit ſtadia octoginta in eo volumine, quod ſcripſit Nicodoro Athenienſium magiſtratui, qui fuit vrbiſ noſtræ quadringentiſimo ſexageſimo anno. Quicquid eſt ergo terrarum, præter decem millia paſſuum propè ambitus, adnexum inſulæ. Poſt eum annum acceſſit Italiæ aliud miraculum. A Circeiis palus Pomptina eſt,
⁸⁰ quem locum vigintitrium vrbiùm fuiſſe Mutianus ter Conſul prodidit. Dein flumen Vſens, ſupra quod Tarracina oppidum, lingua Volſcorum Anxur dictum: & ^{b ibi} vbi fuere Amyclæ à ſerpentibus deletæ. Dein locus ſpeluncæ, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidum Formiæ, Hormiæ dictum, vt exiſtimauere, antiqua Læſtrygonum ſedes. Vltra fuit oppidum Pyræ Colonia Minturnæ, Liri amne diuiſa ^{c Clauio vt} Glanico appellato. Op- ^{Virg. in} ^{Georg.} pidum Sinueſſa extremum in adiecto Latio, quam quidam Sinopen dixere vocitatam. Hinc felix illa Campania eſt. Ab hoc ſinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis ſucco per omnes terras inclyto, atque (vt veteres dixere) ſummum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtenduntur agri. Hiſ iunguntur Falerni, Caleni. Dein conſurgunt Maſſici, Gaurani, Surrentinique montes. Ibi Laborini ⁵⁰ campi ſternuntur, & in delicias alicæ politur meſſis. Hæc litora fontibus calidiſ rigantur: præterque cætera in toto mari conchylio & piſce nobili annotantur. Nuſquam ge-

nerosior oleæ liquor. Et hoc quoque certamen humanæ voluptatis tenuere Osci, Græci, Umbri, Tusci, Campani. In ora Sauro fluuius, Vulturum oppidum cum amne, Linternum, Cumæ Chalcidensium, Misenum, portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus & Auernus, iuxta quem Cimmericum oppidum quondam. Dein Puteoli colonia, Dicæarchia dicti: postque Phlegræi campi, Acherusia palus Cumis vicina. Litore autem Neapolis Chalcidensium & ipsa, Parthenope à tumulo Sirenis appellata: Herculanium, Pompeij: haud procul spectante monte Vesuuius, alluente verò Sarno amne, ager Nucerinus: & nouem millia passuum à mari ipsa Nuceria. Surrentum cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam sede. Nauigatio à Circeis duodecoginta millia passuum patet. Regio ea à Tiberi prima Italiæ seruat, ex descriptione Augusti. Intus coloniæ, Capua ab 10 campo dicta, Aquinum, Sueffa, Venafrum, Sora, Teanum Sidicinum cognomine, Nola. Oppida Abellinum, Aricia, Alba longa, Acerani, Allifani, Atinates, Aletrinales, Anagnini, Atellani, Afulani, Arpinates, Auximates, Auellani, Alfaterni: & qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bouillæ, Calatiæ, Casinum, Calenum, Capitulum, Cernetum, Cernetani qui Mariani cognominantur: Corani, à Dardano Troiano orti: Cubulterini, Castrimonienfes, Cingulani: Fabienses, in monte Albano Foropopulienses. Ex Falerno Frusinales, Ferentinates, Freginates, Fabraterni veteres, Fabraterni noui, Ficolenses, Fregellani, Fordappi, Forentani, Gabini, Interamnates, Succasani qui & Lirinales vocantur, Ilionenses, Lauinij, Norbani, Nomentani, Prenestini, vrbe quondam Stephane dicta, Priuernates, Setini, Signini, Suessulani, Telini, Tre- 20 bulani cognomine Balinienses, Trebani, Tusculani, Verulani, Veliterni, Vlubrenses, Vluernates, superque Roma ipsa: cuius nomen alterum dicere, arcanis cæremoniarum nefas habetur: optimaque & salutaris fide abolitum enuntiauit Valerius Soranus, luitque mox pœnas. Non alienum videtur inserere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maximè silentium institutæ. Nanque Diua Angerona, cui sacrificatur ad diem x i j. Calend. Ianuarij, ore obligato ob signatòque simulacrum habet. Urbem tris portas habentem Romulus reliquit, aut (vt plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia eius collegere ambitu Imperatoribus Censoribusque Vespasianis anno conditæ d c c x x v i i j. pass. x i i j. M. cc. Complexa montes septem ipsa diuiditur in regiones quatuordecim, compita Larium c c l x v. Eiusdem spatij mensura currente à milliario in 30 capite Ro. fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero trigintaseptem, ita vt duodecim portæ semel numerentur, prætereanturque ex veteribus septem, quæ esse desierunt, efficit passuum per directum x x x. M. d c c l x v. Ad extrema verò tectorum cum castris prætorij ab eodem milliario per vicos omnium viarum mensura colligit paulò amplius septuaginta millia pass. Quò si quis altitudinem tectorum addat, dignam profectò æstimationem cõcipiat, fateaturque nullius vrbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab Oriente aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Nanq; eum muris æquauit, quæ maximè patebat aditu plano. Cætero munita erat præcellis muris, aut abruptis montibus, nisi quòd ex patiantia tecta multas addidere vrbes. In prima regione prætereà fuere, in Latio clara oppida, Satricum, Pometia, Scaptia, 40 Pitulum, Politorium, Tellene, Tifata, Cænina, Ficana, Crustumerium, Ameriola, Medullia, Corniculum, Saturnia, vbi nunc Roma est: Antipolis, quod nunc Ianiculum in parte Romæ: Antemnæ, Camerium, Collatia, Amiternum, Norbe, Sulmo, & cum his carnem in monte Albano soliti accipere populi Albenses, Albani, Æsolani, Acienses, Abolani, Bubetani, Bolani, Cusuetani, Coriolani, Fidenates, Foretij, Hortenses, Latinienses, Longulani, Manates, Macrales, Mutucumenses, Munienses. Numinienses, Olliculani, Octulani, Pedani, Pollustini, Querquetulani, Sicani, Sisolenses, Tolerienses, Turienses, Vimitellarij, ^a Velientes, Venetulani. Vicellenses. Ita ex antiquo Latio l i i j. populi interiire sine vestigijs. In Campano autem agro Stabiæ oppidum fuere vsq; ad Cn. Pompeium, & L. Carbonem Consules, pridie Calend. Maij, quo die L. Sylla legatus 50 bello sociali id deleuit, quod nunc in villas abiit. Intercidit ibi & Taurania. Sunt & mo-

^a Inf. Scal.
Velientes,

rientis Casilini reliquæ. Præterea autor est Antias, oppidum Latinorum Apiolas captum à L. Tarquinio rege, ex cuius præda Capitolium is inchoauerit. A Surrento ad Silaram amnem triginta millia passuum ager Picentinus fuit, Tuscorum templo Iunonis Argiæ ab Iafone condito insignis. Intus oppidum Salerni, Picentia. A Silaro regio tertia, & ager Lucanus Brutiûsque incipit nec ibi rara incolarum mutatione. Tenuerunt eam Pelasgi, Oenotri, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maximè populi, nouissimè Lucani à Samnitibus orti dæce Lucio. Oppidum Pæstum, Græcis Posidonia appellatum, sinus Pæstanus, oppidum Helia, quæ nunc Velia. Promontorium Palinurum: à quo sinu recedente traiectus ad columnam Rhegiam centum M. pass. Proximum autem huic flumen

10 Melphes. Oppidum Buxentum, Græcè Pyxûs, Laus amnis: fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Brutium litus, oppidum Blanda, flumen Batum, portus Parthenius Phocesium, sinus Vibonensis, locus Clampetiæ, oppidum Tempfa, à Græcis Temese dictû, & Crotoniensium Terina, sinûsque ingens Terinæus. Oppidum Consentia. Intus in peninsula fluuius Acheron, à quo oppidani Acherontini. Hippon, quod nunc Vibonem Valentiam appellamus, Portus Herculis, Metaurus amnis, Tauroentum oppidum, portus Orestis & Medua. Oppidum Scyllæum. Cratæis fluuius, mater (vt dixere) Scyllæ. Dein columna Rhegia: Siculum fretum, ac duo aduersa promontoria: ex Italia Cænys, ex Sicilia Pelorum duodecim stadiorû interuallo. Vnde Rhegium duodecim M. cccc. p. Inde Apennini sylua Sila, promontorium Leucopetra xii. M. pass. ab ea Locri cognominati à promontorio Zephyrio, absunt à Silaro ccciii. M. pass. Et includitur Europæ sinus primus, in eoque maria nuncupantur: vnde irrumpit Atlanticum, ab aliis magnum: quæ intrat, Porthmos à Græcis, à nobis Gaditanum fretum: cum intrauit, Hispanû, quatenus Hispanias illuit: ab aliis Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicum ante Narbonensem prouinciam, hinc Ligusticum. Ab eo ad Siciliam insulam, Thuscum: quod ex Græcis alij Notium, alij Tyrrhenum, è nostris plurimi Inferum vocant. Ultra Siciliam ad Salentinum, Aufonium Polybius appellat. Eratosthenes autem inter ostium Oceani & Sardiniam quicquid est, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyrrhenum. Ab hac Cretâ vsque Siculum. Ab ea Creticum. Insulæ per hæc maria primæ omniû Pityusæ à Græcis dictæ, à frutice pineo, nunc Ebusus vocatur vtraque; ciuitate fœderatâ angusto freto interfluente, patent xlij. M. pass. Absunt à Dianio septingentis stadiis: totidem Dianium per continentem à Carthagine noua. Tantundem à Pityusis in altum, Baleares duæ, & Sturionê versus Colubraria. Baleares funda bellicosas, Græci Gymnasia dixere. Maior centum millia passuum longitudine, circuitu verò cclxxx. millia. Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiam, Iatina Cinium & Cunici, & fœderatum Bochri fuit. Ab ea xxx. M. p. distat minor, longitudine lx. M. circuitu cl. M. p. Ciuitates habet, Iamnonem, Saniferam, Magonem. A maiore xii. M. p. in altum abest Capraria, insidiosa naufragiis, & è regione Palmæ vrbis Menariæ, ac Tiquadra, & parua Annibalis. Ebusi terra serpentes fugat, Colubrariæ parit. Ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus: Græci Ophiusam dixere. Nec cuniculos Ebusus gignit, populâtes Baleariû messes. Sunt

40 aliæ xx. fermè parue mari vadoso. Galliæ autem ora, in Rhodani ostio Metina, mox quæ Blascon vocatur, tres Sthœchades à vicinis Massiliensibus dictæ, propter ordinem, quas

item nominant singulis vocabulis, Proten & Mefen, quæ & Pòmponiana vocatur, tertia Hypæa. Ab his Sturium, Phœnice, Phila, Lero, & Lerina aduersum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

a propter ordinem quo sitæ sunt. Nomina singulis Prote, Mefen, &c.

De Corsica.

CAP. VI.

IN Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cynnon appellauere, sed Thusco propior, à Septentrione in Meridiem proiecta, longa passuum cl. millia lata maiore ex parte quinquaginta Circuitu cccxxii. M. Abest à vadis Volaterranis lxi. M. pass. Ciuitates habet xxxiii. & colonias marianam, à C. Mario deductam. Aleriam à Dictatore Sylla. citrà est Oglasa: intra verò sexaginta millia passuum à Corsica, Planaria à specie dicta, æqualis freto, ideoque nauigiis fallax. Amplior Virgo & Capraria, quam Græci Ægi-

Ion dixere. Item Ægillum & Dianium, quam Artemisiam, ambæ contra Cosanum litus: & parua, Mænaria, Columbaria, Venaria, Ilua cum ferri metallis, circuitu centum millia, à Populonia decem, à Græcis Æthalia dicta. Ab ea Planasia xxxix. M. ab his ultra Tiberina ostia in Antiano Astura. mox Palmaria, Sinonia, & aduersum Formias Ponticæ. In Puteolano autem sinu Pandataria, Prochyta, non ab Æneæ nutrice, sed quia profusa ab Ænaria erat. Ænaria ipsa à statione nauium Æneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non à simiarum multitudine (vt aliqui existimauerunt) sed à figlinis doliariorum. Inter Paufilypum & Neapolim Megaris: mox à Surrento octo millibus passuum distantes, Tiberij principis arce nobiles Capræ, circuitu quadraginta millia passuum.

^a Sicut qui non legant mox. Mox Leucothea, extraque conspectum, pelagus a fricū attingens, Sardinia, minus non uem millibus passuum à Corsicæ extremis, etiamnum angustias eas arctantibus insulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur, itemq; Phintonis & Fossæ, à quibus fretum ipsum Taphros nominatur.

De Sardinia.

CAP. VII.

Sardinia ab Oriente patens, clxxxvij. millia passuum: ab Occidente, clxx. millia: à Meridie, lxxij. millia: à Septentrione, cxxij. circuitu, dlx. millia: abest ab Africa Caralitano promontorio ducenta millia, à Gadibus quatuordecies centena. Habet & à Gorditano promontorio duas insulas, quæ uocantur Herculis, à Sulfensi Enosin, à Caralitano Ficariam. Quidam haud procul ab ea etiam Beleridas ponunt & Collodæ, & quam uocant Heras lutra. celeberrimi in ea populorum Ilicenses, Balari, corsi. Oppidorum xiiij. Sulcitani, Valentini, Neapolitani, Bosenses, caralitani cinium Romanorum, & Norenses. colonia autem vna, quæ uocatur ad turrim Libysonis, Sardinia ipsam Timæus Sandalotin appellauit ab effigie soleæ, Myrsilus Ichnusam à similitudine vestigij. contra Pæstanum sinum Leucasia est, à Sirene ibi sepulta appellata. contra Veliam, Pontia, & Hcia, utraque vno nomine Oenotrides, argumētū possessæ ab Oenotriis Italia: & contra Vibonem parua, quæ uocantur Ithacessæ, Vlyssis specula.

De Sicilia.

CAP. VIII.

Verum ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triangula specie: circuitu patens, vt autor est Agrippa, dcviii. M. p. quondam Brutio agro cohærens, mox interfuso mari auulsa xii. M. longitudinem 30 freti, in latitudinem autem M. d. p. iuxta columnam Rhegiam. Ab hoc dehiscendi argumento, Rhegium Græci nomen dedere oppido, in margine Italiae sito. In eo freti est scopolus Scylla, item Charybdis, mare vorticosum, ambo clara sauitia. Ipsius Triquetra, vt diximus, promontorium Pelorus uocatur, aduersus Scyllam uergens in Italiam: Pachynum in Græciam, ^b cxliiii. M. ab eo distante Peloponneso: Lilybæum in Africam clxxx. M. interuallo à Mercurij promontorio: & à Caralitano Sardinia cxx. M. Inter se autem hæc promontoria ac latera distant his spatiis. Terreno itinere à Peloro Pachynum clxvi. M. p. Inde Lilybæum cc. M. Inde Pelorum clxx. M. ^c Coloniae ibi vrbes ac ciuitates lxxii. A Peloro mare Ionium ora spectante, oppidum Messana ciuium Ro. qui Mamertini uocantur. Promontorium Drepanum, colonia Taurominium, quæ antea Na⁴⁰ xos, flumen a fines, mons Ætna nocturnis miris incēdiis. crater eius patet ambitu stad. xx. Fauilla Taurominium & catanam vsq; peruenit feruens, fragor uerò ad Maronē & Gemellos colles. Scopuli tres cyclosum, portus Vlyssis, colonia catana. Flumina Symæthum, Terias. Intus Lestrygonii campi. Oppida, Leontini, Megaris, amnis Pantagies. colonia Syracusæ, cū fonte a rethusa. Quanquā & Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & cyane, & Milichie fontes in Syracusano potantur agro. Portus Naustatismus, flumen Elorum, promontorium Pachynum: à qua fronte Siciliae flumē Hirminium, oppidum camarina, fluuius Gelas, oppidum a cragas, quod a grigentum nostri dixere. Thermae colonia, amnes Atys & Hypsa, Selinūs oppidum Lilybæum ab eo promontorium, Drepana, mons Eryx. Oppida Panhormum, Solūs, Himera cū fluuio, cephalcedis, Aluntium, ^d Agathyr⁵⁰ thirnum, Tyndaris colonia, oppidum Mylæ, & vnde cœpimus, Pelorus. Intus Latine conditionis

^b Vt. col. cccxl. M. ut Marc.

^c coloniz immanes quinque ciuitates. lxxii.

^d Agathyrsum, uti Strabo.

ditionis Centuripini, Netini, Segestani: stipendiarij, Aflorini, Aetnenses, Agyrini, Aestæi, Acrenses, Bidini, Citarij, Cacirini, Drepanitani, Ergetini, Eceftiensis, Erycni, Entellini, Etini, ^a Enguini, Gelani, Galatani, Halelini, Ennenses, Hyblæses, Herbitæses, Herbes ^a r. ^{ingini}, Herbulenses, Halicyenses, Hadranitani, Imacarenenses, Ichanenses, Ietenses, Mutustratini, Magellini, Murgentini, Mutyenses, Menanini, Naxij, Noæni, Petrini, Paropini, Phintiensis, Semellitani, Scherrini, Selinuntij, Symæthij, Talarenenses, Tiffinenses, Triocalini, Tiracienses, Zancleæ Messeniorum in Siculo freto. Insulæ sunt in Africam versæ, Gaulos, Melita à Camerina lxxxiij. M. pass. à Lilybæo cxiiij. Cofyra, Hieronenses, Cæne, Galata, Lopadusa, Aethusa, quam alij Aegusam scripserunt, Bucinna, & ^b a Solun ^b a Selinuntē
 10 telxxv. M. Osteodes, contraque Paropinos Vstica. Citra verò Siciliam ex aduerso Me-
 tauri annis xij. millibus fermè pass. ab Italia, vij. Aeliæ appellatæ. Eadem Liparæorum,
 & Hephæstides à Græcis, à nostris Vulcani, Aeliæ, quòd Aolus Iliacis temporibus ibi
 regnabat.

De Lipara.

CAP. IX.

Lipara cum ciuium Rom. oppido, dicta à Liparo rege, qui successit Aëolo, antea Me-
 logonis vel Meligunis vocitata, abest xii. M. pass. ab Italia, ipsa circuitu paulo mi-
 nori. Inter hanc & Siciliam altera, antea Therasia appellata, nunc Hiera, quia sacra Vul-
 cano est, colle in ea nocturnas euomente flammæ. Tertia Strongyle, à Lipara M. pass. ad
 exortum Solis Vergens, in qua regnauit Aëolus, quæ à Lipara liquidiore flamma tantum
 20 differt: è cuius fumo, quinam flaturi sint venti, in triduum prædicere incolæ traduntur:
 unde ventos Aëolo paruissè existimatum. Quarta Didyme, minor quam Lipara. Quinta
 Ericusa, Sexta Phœnicusa, pabulo proximarum relicta. Nouissima, eademque minima,
 Euonymos. Hactenus de primo Europæ sinu.

De Locris Italiae fronte.

CAP. X.

ALocris Italiæ frons incipit, Magna Græcia appellata, in tres sinus recedens Auso-
 nij maris, quoniam Ausones tenuere primi: patet octogintaduo M. pass. vt autor est
 Varro. Plerique lxxii. M. fecere. In ea ora flumina innumera, sed memoratu digna à
 Locris Sagra, & vestigia oppidi Caulonis, Mystia, Consilinum castrum, Cocinthû, quod
 esse longissimum Italiæ promontorium aliqui existimant. Dein sinus, & Scylacium,
 30 Scylletium Atheniensibus, cum conderent, dictum: quem locum occurrens Terinæus
 sinus peninsulam efficit: & in ea portus, qui vocatur Castra Annibalis, nusquam angu-
 stiore Italia. xx. m. passuum latitudo est. Itaque Dionysius maior intercisam eo loco ad-
 iicere Siciliæ voluit. Annes ibi nauigabiles, Cæcinos, Crotalus, Semirus, Arocha, Tar-
 gines. Oppidum intus Petilia, mons Clibanus, promontorium Lacinium: cuius ante o-
 ram insula x. m. pass. à terra Dioscoron, altera Calypsus, quam Ogygiam appellasse Ho-
 merus existimatur: præterea Tyrus, Eranusa, Meloëssa. Ipsam à Caulone abesse lxx. m. pass.
 prodidit Agrippa.

Secundus Europæ sinus.

CAP. XI.

40 **A**Lacinio promontorio secundus Europæ sinus incipit, magno ambitu flexus, &
 Acroceraunio Epiri finitur promontorio, à quo abest lxxv. M. pass. Oppidum Cro-
 to, annis Neæthus. Oppidum Thurium inter duos annes Crathin & Sybarin, ubi fuit
 vrbs eodem nomine. Similiter est inter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris vocita-
 ta. Flumina Acalandrum, casuentum, oppidum Metapontum, quo tertia Italiæ regio fi-
 nitur. mediterranei Brutiorum Aprustani tantum: Lucanorum autem Atinates, Banti-
 ni, Eburini, Grumentini, Potentini, Sontini, Sirini, Tergilani, Vrsentini, Volcentani, qui-
 bus Numestrani iunguntur. Præterea interisse Thebas Lucanas cato autor est. Et Pan-
 dosiam Lucanorum urbem fuisse Theopompus, in qua Alexander Epirotes occubuerit.
 50 connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, calabriam, Apuliam, Salentinos c. l.
 m. sinu, qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum in recessu hoc intimo sito, con-
 tributa eò maritima colonia quæ ibi fuerat. Abest cxxxvj. m. passuum à Lacinio pro-

montorio, aduersam ei Calabriam in peninsulam emittens. Græci Messapiam à duce appellauere: & antè Peucetiam, à Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promontoria c. M. pass. intersunt. Latitudo peninsulæ à Tarento Brundisium terreno itinere xxxij. M. pass. patet, multoque breuius à portu Sasina. Oppida per continentem à Tarento, Varia, cui cognomen Apule, Messapia, Aletium. In ora verò Senonum Gallipolis, quæ nunc est Anxa lxii. M. pass. à Tarento. Inde xxxii. M. promontorium, quod Acran Iapygiam vocant, quo longissimè in maria excurrit Italia. Ab eo Basta oppidum, & Hydruntum decem ac nouem M. passuum ad discrimen Ionij & Adriatici maris, qua in Græciam breuissimus transitus, ex aduerso Apolloniæ oppidi, latitudine intercurrentis freti, quinquaginta M. non amplius. Hoc interuallum pedestri continuare transitu pontibus iactis, primùm Pyrrhus Epiri rex cogitauit: post eum M. Varro, cum classibus Pompeij piratico bello præflet. Vtrunque aliæ impedire curæ. Ab Hydrunte Soletum desertum, dein Fratuertium. portus Tarentinus, statio militum Lupia, Balesium, Cælium, Brundisium l. M. passuum ab Hydrunte, in primis Italiae portu nobile, ac velut certiore transitu, sicuti longiore, excipiente Illyrica vrbe Dirrhachio ccxx. M. traiectu. Brundisio conterminus Pediculorum ager. ix. adolescentes totidemque virgines ab Illyriis tredecim populos genuere. Pediculorum oppida, Rhudia, Egnatia, Barion, antè Iapyx à Dædali filio, à quo & Iapygia. Amnes, Pactius, Aufidus ex Hirpinis montibus Canusium præfluens. Hinc Apulia Dauniorum cognomine, à duce Diomedis focero. In qua oppidum Salapia, Annibalis meretricio amore inclutum, Sypontum, Vria: amnis Cerbalus. Dauniorum finis: portus Agasus, promontorium montis Gargani, à Salentino siue Iapygio ccxxxiiij. M. pass. ambitu Gargani: portus Garnæ, lacus Pantanus. Flumen portuosum Frento, Teanum Apulorum. Itémque Larinû, Cliternia, Tiferinus amnis. Inde regio Frentana. Ita Apulorum genera tria: Teani à duce è Graiis: Lucani, subacti à Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter supra dicta coloniæ, Luceria, Venusia: Oppida Canusium, Arpi, aliquando Argos hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi deleuit, gentes Monadorû Dardorûmque, & vrbes duas, quæ in prouerbij ludicrum vertère, Apinam & Tricam. Cætera intus in secunda regione, Hirpinorum colonia vna Beneuentum, auspiciatus mutato nomine, quæ quondam appellata Maleuentum. Æculani, Aquiloni, Abellinates cognomine Protropi, Compfani, Caudini, Ligures qui cognominantur Corneliani, & qui Bebiani, Vescellani, Deculani, Aletrini, Abellinates cognominati Marsi, Atrani, Æcani, Alfellani, Attinates, Arpani, Borcani, Collatini, Corinenses, & nobiles clade Romana Cannenses, Dirini, Forentani, Genufani, Hordonienses, Hyrini, Larinates, cognomine Frentani, Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Rubustini, Syluini, Strapellini, Turmentini, Vibinates, Venusini, Vlurtini, Calabrorum mediterranei, Ægetini, Apamestini, Argentini, Butuntinenses, Deciani, Brumbestini, Norbanenses, Palionenses, Sturnini, Tutini. Salentinorum, Aletini, Basterbini, Neretini, Valentini, Veretini.

Regio Italiae quarta.

CAP. XII.

40

SEquitur regio quarta gentium vel fortissimarum, Italiae. In ora Frentanorum à Tiferino flumen Trinium portuosum. Oppida, Histonium, Buca, Ortona, Aternus amnis. Intus Anxani cognomine Frentani, Carentini supernates, & infernates, Lanuenses: Marucinorum Teatini: Pelignorum Corfinienses, Superæquani, Sulmonenses: Marforum Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucentes, Maruuij, Albensium Alba ad Fucinum lacum: Æquiculorum Cliternini, Carfeolani: Vestinorum Angulani, Pinnenses, Peltuinates, quibus iunguntur Aufinates cismontani: Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixerunt, colonia Bouianum vetus, & alterum cognomine Vndecumanorum. Aufidenates, Efernini, Fagifulani, Ficolenses, Sepinates, Treuentinates: Sabinorû Amiternini, Curenenses, Forum Decij, Forum nouum, Fidenates, Interamnates, Nursini, Nométani, Reatini, Trebulani, qui cognominantur Mutuscaei, & qui Suffenates, Tiburtes, Tarinates. In hoc

Hydrus

hoc situ
est, lacu
dorum:
existima
scidis co
è mon
parte A
dedere S
sula, Italia
10 tergo V

Q Vini
fide
Ateno
Vomanu
Truentu
lates, Sui
pidum, c
Nouana
10 na, appo
M. pass. In
rienses, P
Vrbs salu

I Vngitu
Ab A
eius tract
bri eos ex
matur, vt
30 superfu
Ælis, Sen
tus Hispe
mentes, C
nenses, F
Iguini, In
nienses, qu
& Came
Pelestini
biates.
40 binates
In hoc si
nates, cu
item Sol
& V fidi
sei bellu

O Cta
mi
bico, qu
50 pidum,
trium.

hoc situ ex Æquiculis interiere Comini, Tadiates, Acedici, Alfaterni. Gellianus autor est, lacu Fucino haustum Marforum oppidum Archippe, conditum à Marfya duce Lydorum: item Vidicinorum in Piceno deletum à Romanis, Valerianus. Sabini (vt quidã existimauere) à religione & deorum cultu Seuini appellati, Velinos accolunt lacus, roscidis collibus. Nar amnis exhaurit illos sulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, è monte Fiscello labens, iuxta Vacunæ nemora & Reate in eosdem conditus. At ex alia parte Anio, in monte^a Trebanorum ortus, lacus treis amœnitate nobiles, qui nomen^a Trebanorum dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliae lacu, in quo fluctuet insula, Italiae vmbilicum esse M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium est, à latere Picenum, à 10 tergo Vmbria, Apennini iugis Sabinos vtrinque vallantibus.

Quinta regio.

CAP. XIII.

Quinta regio Piceni est, quondam vberimã multitudinis cccclx. M. Picentium in fidem populo Romano venere. Orti sunt à Sabinis voto^b vero sacro. Tenuere ab^b Vere sacro. Aterno amne vbi nunc ager Adrianus, & Adria colonia, à mari vij. M. pass. flumen Vomani, ager Prætutianus, Palmensisque. Item Castrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod solum Liburnorum in Italia reliquum est. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum, quo finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit. Cupra oppidum, castellum Firmanorum, & super id colonia Asculum, Piceni nobilissima. Intus Nouana. In ora Cluaua, Potentia, Numana, à Siculis condita. Ab iisdem colonia Ancona, apposita promontorio Cumero in ipso flectentis se oræ cubito: à Gargano clxxxij. M. pass. Intus Auxinates, Beregrani, Cingulani, Cuprenses cognomine Montani, Falarienses, Pausulani, Pleninenses, Ricinenses, Septempedani, Tollentines, Triacenses, Vrbs salua, Pollentini.

Sexta regio.

CAP. XIII.

Iungitur his sexta regio, Vmbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit, Togatae Galliae cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenuere, in primis Palmensem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Vmbri eos expulere, hos Hetruria, hanc Galli. Vmborum gens antiquissima Italiae existimatur, vt quos Ombrios à Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbribus superfuissent. ccc. eorum oppida Thusci debellasse reperiuntur. Nunc in ora flumen Æsis, Senogallia. Metaurus fluuius, colonia Fanum fortunæ, Pisaurum cum amne. Et intus Hispellu, Tuder. De cætero Amerini, Attidates, Asirinates, Arnates, Æsinates, Camertes, Casuentillani, Carsulani, Dolates cognomine Salentini, Fulginates, Foroflaminenses, Foroiulenses, cognomine Concubienses, Forobremetiani, Forosempronenses, Iguini, Interamnates cognomine Nartes, Meuanates, Meuanenses, Matilicates, Narnienses, quod oppidum Nequinum antea vocatum est, Nucerini cognomine Fauonienses, & Camelani, Otriculani, Osrani, Pitulani cognomine Pisuertes, & alij Mergentini, Pelestini, Sentinates, Sarsinates, Spoletini, Suarrani, Sestinates, Suillates, Tadinates, Trebiates. Tuficani, Tifernates cognomine Tibertini, & alij Metaureses, Vesionicates, Vrbinate^c cognomine Metaureses, & alij Hortenses, Vettionenses, Vindinates, Viuetani. In hoc situ interiere Feliginates, & qui Clusiolum tenuere supra Interamnam: & Sarranates, cum oppidis A cerris, quæ Vafriae cognominabantur, Turocelo, quod Vetricolum. item Solinates, Suriates, Fallienates, Apiennates. interiere & Arienates cum Crinouolo, & Vfidicani, & Plangenses, Pisinates, Cælestini. Ameriam superscriptam Cato ante Persei bellum conditam annis dcccclxiiij. prodidit.

Octava regio.

CAP. XV.

Octava regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluuius Crustumium, Ariminum colonia cum amnis Arimino & Aprusa fluuius hinc Rubico, quondam finis Italiae. Ab eo Sapis: & Vitis, & Anemo, Rauenna Sabinorum oppidum, cum amne Bedese, ab Ancona cij. M. pass. Nec procul à mari Vmborum Butrium. Intus colonia, Bononia, Felsina vocitata, cum princeps Hetruriae esset, Brixil-

lum, Mutina, Parma, Placentia. Oppida, Cæsena, Claterna, Forum Clodij, Liviij, Popilij, Truentinorum, Cornelij, Laccini, Fauentini, Fidentini, Otesini, Padinates, Regienses à Lepido, Solonates, saltusque Galliani qui cognominantur Aquinates, Tanetani, Veliates cognomine Vecteri, Regiates, Umbranates. In hoc tractu interierunt Boij, quorum tribus cxij. fuisse autor est Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.

De Pado flumine.

CAP. XVI.

PAdus è gremio Vesuli montis, celsissimum in cacumen elati, finibus Ligurum Vagiennorum visendo fonte profluens, condensque sese cuniculo, & in Forouibensium agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëtonis illustratus: augetur ad Canis ortus liquatis niuibus, agris quàm nauigiis torrentior, nil tamen ex raptò sibi vindicans, atque ubi liquit agros, ubertate largior, trecentis M. Pass. à fonte addens meatu duodenonaginta: nec amnes tantum Apenninos Alpinosque nauigabiles capiens, sed lacus quoque immensos in eum sese exonerantes, omni numero xxx. flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apennini laterè iactum, Tanarum, Trebiâ, Placentinum, Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennam, Rhenum. Alpium verò Sturam, Morgum, Durias duas, Sessitè, Ticinum, Lambrum. Adduam, Olium, Mincium. Nec alius amnium tam breui spatio maioris incrementi est. Urgetur quippe aquarum mole, & in profundum agitur, graui terræ, quàm ^b deductus in flumina & fossas inter Rauennam Altinumque ^c cxx. M. p. tamen quia largius vomit, septem maria dictus facere. Angusta fossa Rauennam trahitur, ubi Padusa vocatur, quondam Messanicus appellatus. Proximum inde ostium, magnitudinem portus habet, qui Vatrei dicitur, quo Claudius Cæsar è Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius quàm naue intrauit Adriam. Hoc antè Eridanum ostium dictum est, aliis Spineticum ab vrbe Spina, ^d quæ fuit iuxta, præualens vt Delphicis creditum est thesauris, condita à Diomede. Auget ibi Padum Vatreus amnis, ex Forocorneliensi agro. Proximum inde ostium, Caprasie, dein Sagis, dein Volane, quod antè Olane vocabatur. Omnia ea flumina, fossasque, primi à Sagi fecere Thusci, egesto amnis impetu per transfuersum in Atrianorum paludes, quæ septem maria appellantur, nobili portu oppidi Thuscorum Atriæ, à quo Atriatum mare antè appellabatur, quod nunc Adriaticum. Inde ostia plena, Carbonaria, ac fossiones Philistinæ, quod alii Tartarum vocant: omnia ex Philistinæ fossæ abundantatione nascentia, accedentibus Athesi ex Tridentinis Alpibus, & Togifono ex Patauinorum agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulum, sicut Edronem Medoaci duo, ac fossa Clodia. His se Padus miscet, ac per hæc effunditur, plerisque, vt in Ægypto Nilus quod vocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, stad. ij. M. circuitu. Pudet à Græcis Italiæ rationem mutuari. Metrodorus tamen Scepsius dicit, quoniam circa fontem arbor multa sit picea, quæ pades Gallicè vocetur, Padum hoc nomen accepisse. Ligurum quidem lingua amnem ipsum Bodincum vocari, quod significet fundo carentem. Cui argumentò adest oppidum iuxta Industria, vetusto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit.

*Italia Transpadana.**Regio undecima.*

CAP. XVII.

Transpadana appellatur ab eo regio undecima, tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoso alueo important. Oppida Vibisforum, Segusio, Colonia ab Alpium radicibus, Augusta Taurinorum antiqua Ligurum stirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salassorum Augusta Prætoria, iuxta geminas Alpium fauces, Graias atque Pœninas. His Pœnos, Graias Herculem transisse memorant. Oppidum Eporedia, Sibyllinis libris à Populo Romano condi iussum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores vocant. Vercellæ Libycorum ex Sallyis ortæ, Nouaria ex Vertacomacoris, Vocontiorum hodièque pago, non (vt Cato existimat) Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum, non procul à Pado, sicut Boij trans Alpes profecti

Laudem

^b diductus
^c per cxx.
millia

^d quæ fuit
iuxta præua-
lens, Delphi-
cis (vt credi-
tum est) the-
sauris à Dio-
mede condita.

laudem
Bergom
tisignor
ne etiam
biorum
fortu
pum op
die, quo

10 Sequi
mont
ginis, &
Tiluen
præfluer
lapidum
Tergest
M.p. ant
flumine
20 ces, cont
pos cor
effundit
dit, non
gentiore
est, inter

Istria, v
dere q
30 Nonnull
Liburnia
leia ad T
Pola, qu
Mox op
cix. M. p
rum agr
num, V
tos aut o
tini, &
40 rum. De
Vannier
Venidat
Iramine
riscis Ne
Senatu,
amnesq
num V
Padi. A
magen
50 M. Itadi
German

laudem Pompeiam, Insubres Mediolanum. Oroborum stirpis esse, Comum atque Bergomum, & Liciniforum, & aliquot circa populos, autor est Cato sed originem gentis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam à Græcia, interpretatione etiam nominis, vitam in montibus degentibus. In hoc situ interiit oppidum Oroborum Barra, vnde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum prodente se altius quam fortunatius fitos. Interiere & Caturiges Insubrum exules, & Spina supra dicta. Itē Mel-
a in vet. col. fitum,

10

Venetia. Decima regio.

CAP. XVIII.

SEQUITUR decima regio Italiae, Adriatico mari apposita, Venetia, cuius fluvius Silis ex montibus^b Taurifanis. Oppidum Altinum, flumen Limentia ex montibus Opiter-
b Taurifanis
 ginis, & portus eodem nomine, colonia concordia, flumina & portus Romatinum, Tilaventum maius minusque, Anassum, quò Varramus defluit, Alsa, Natifo cum Turro, præfluentes a quileiam coloniam xij. M. p. à mari sitam. Carnorum hæc regio, iunctaque Iapidum, amnis Timauus, castellum nobile vino Pucinum: Tergestinus sinus, colonia Tergeste, xxij. M. p. ab a quileia. Ultra quam vj. M. p. Formio amnis, ab Rauenna clxxxix. M. p. antiquus auctæ Italiae terminus, nunc verò Istriae, quam cognominatam^c tradunt à
c tradunt, abundat, sicque est in vetustis exemplaribus.
 20 flumine Istro, in Adriaticum effluente è Danubio amne, eidemque Istro ex aduerso Padi fauces, contrario eorum percussu mari interiecto dulcescente, plerique dixerè falsò, & Ne-
 pos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo navis flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste: nec iam constat quo flumine. Humeris trauectam Alpes, diligentiores tradunt. Subiisse autem Istro, dein Savo, dein Nauporto, cui nomen ex ea causa est, inter Aemonam Alpesque exorienti.

Istria.

CAP. XIX.

ISTRIA, vt peninsula, excurrit. Latitudinem eius xl. M. p. circuitum verò cxxij. M. prodidere quidam. Item adhærentis Liburniae & Flanatici sinus. Alij Liburniae clxxx. M.
 30 Nonnulli in Flanaticum sinum Iapidiam promouere, à tergo Istriae, cxxx. M. pass. Dein Liburniã cl. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Istros, in statua sua ibi inscripsit, ab Aquileia ad Titium flumen stad. cc. Oppida Istriae ciuium Rom. Egida, Parentium: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondam à Colchis condita. Abest à Tergeste c. M. pass. Mox oppidum Nesactium: & nunc finis Italiae fluvius Arsia. Polam ab Ancona traiectus cxx. M. p. est. In mediterraneo regionis decimæ coloniae, Cremona, Brixia cenomannorum agro, Venetorum autem a teste, & oppida Acelum, Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua Tuscorum trans Padum sola reliqua. Venetos Troiana stirpe ortos autor est Cato. Cenomannos iuxta Massiliam habitasse in Volcis. Fertini, & Tridentini, & Bernenses, Aætica oppida: Rhætorum & Euganeorum Verona, Iulieses Carnorum.
 40 rum. Dein, quos scrupulosè dicere non attingat, Alutraenses, Asserates, Flamonenses, Vannenses, & alij cognomine Culici: Foroiulienses cognomine Transpadani, Foretani, Venidates, Quarqueni, Taurifani, Togienses, Varuani. In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palsicium: ex Venetis Atina, & Cælina: Carnis, Segeste, & Ocre: Tauriscis Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum, etiam inuito Senatu, à M. Claudio Marcello, L. Piso autor est. In hac regione & x. lacus inclyti sunt, amnesque eorum partus aut alumni, si modò exceptos reddunt, vt a dduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolae Padi. Alpes in longitudinem x. pass. patere à supero mari ad inferum, cælius tradit: Timagenes xxij. M. p. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos c. M. T. Liuius tria
 50 M. stadiorum: vterque diuersis in locis. Nam & centum millia excedunt aliquando, vbi Germaniam ab Italia submouent: nec lxx. M. explent reliqua sui parte graciles, veluti

naturæ prouidētia. Latitudo Italię, subter radices earum à Varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeste, Polā, Arfiam, d c c i j. millia passuum colligit.

De Alpibus & gentibus Alpinis.

C A P. X X.

INcolæ Alpium multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionem Secuffles, Subocrini, Catili, Menocaleni, iuxtaque Carnos quondam Taurisci appellati, nunc Norici. His contermini Rhæti & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuisi. Rhætos Thuscorū prolem arbitrantur, à Gallis pulsos duce Rhæto. Verso deinde Italiam pectore Alpium Latini iuris Euganeæ gentes, quarum oppida xxxiiij. enumerat Cato. Ex iis Triumphilini venalis cum agris suis populus: d. in Camuni, complurēsque similes, finitimi attributi municipiis. Lepontios & Salassos, Tauriscæ gentis idem Cato arbitratur. Cæteri ferè Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, præuistis intra sinus Alpium niue membris: eiusdem & Graios fuisse positos in transitu, Graiarum Alpium incolas, præstantesque genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos: Rhætorum Vennonetes, Sarunetesq; ortus Rheni amnis accollūt, Lepontiorū qui Viberi vocatur, fontē Rhodani, eodē Alpium tractu: Sunt præterea Latio donati incolę, vt Octodurenfes, & finitimi Ceutrones, Cottianę ciuitates. Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani vocantur: Capillatorumq; plura genera ad confinium Ligustici maris. Non alienum videtur, hoc loco subiicere inscriptionem è trophæo Alpium, quæ talis est. Imperatori Cæsari Diui Fil. Aug. Pōtifici Maximo, Imp. xiiij. tribunitiæ potestatis S. P. Q. R. quod eius ductu auspiciisque gentes Alpinae omnes, quę à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium po. Rom. sunt redactæ. Gentes Alpinae deuictæ, Triumphilini, Camuni, Vennonetes, Isarci, Breuni Naunes, Focunates. Vindelicorum gentes quatuor, Conuanetes, Virucinales, Licates, Catenates: Abifontes, Rugufci, Suanetes, Calucones, Brixètes, Lepontij, Viberi, Nātua-
tes, Seduni, Veragri, ^a Salasi, Acitauones, Medulli, Vceni, Caturiges, Brigiani, Sogiontij, Ebroduntij, Nemaioni, Edenates, Esubiani, Veamini, Gallitæ, Triulatti, Ectini, Vergūni, Eguituri, Nementuri, Oratelli, Nerufi, Velauni, Suetri. Nō sunt adiectæ Cottianę ciuitates x i j. quæ non fuerunt hostiles, item attributæ municipiis lege Pompeia. Hæc est Italia diis sacra, hæc gentes eius, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Æmylio Paulo, C. Atilio Regulo Consulibus, nuntiato Gallico tumultu, sola sine externis vllis auxiliis, atque etiam tunc sine Transpadanis, equitum lxxx. M. peditum dcc. M. armavit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere consulto patrum, Italię parci iubentium.

^a Salassi, Ceutrones.

Illyricum.

C A P. X X I.

ARfian gens Liburnorum iungitur, vsque ad flumen Titium. Pars eius fuere Mentores, Hymani, Encheleg, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totū vno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. Conuentum Scardonitanum petunt lapides, & Liburnorum ciuitates xiiij. è quibus Lacinienses, Stulpinos, Burnistas, Albonenses nominare non pigeat. Ius Italicum habent eo conuentu Alutæ, Flanates à quibus sinus nominatur, Lopfi, Varubarini, immunēsque Assesates, & ex insulis Fulfinates, Curiçtę. Ceterum per oram oppida à Ne-factio, Aluona, Flauona, Tarfatica, Senia, Lopfica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, Ænona ciuitas, Pausinus flumen, Tedanium, quo finitur Iapidia. Insule eius sinus cum oppidis, præter suprā significatas, Absyrtium, Arba, Tragurium, Issa, Pharos, Paros antè: Crexa, Giffa, Fortunata. Rursus in continēte colonia Iadera, quę à Pola, c l x. M. p. abest: inde triginta M. Colentum insula, xviii. ostium ^b Titij fluminis.

^b Titij, ex Plin.
lem. eo.

Liburnia.

C A P. X X I I.

Liburnię finis & initium Dalmatię Scardona, in amne eo, x i j. M. m. à mari. Dein Tarrionarum antiqua regio, & castellum Tarriona: promontorium Diomedis, vel vt alij, peninsula Hyllis, circuitu c. M. pass. Traguriū ciuium Romanorum, marmore notum:

Sicum

Sicum, in quem locum Diuus Claudius veteranos misit. Salona colonia, ab Iadera c c x x i j. M. pass. Petunt in eâ iura descripti in decurias c c c l x x i j. Dalmatæ. x x i j. Decuni: c c x x x i x. Ditiones: l x i x. Mezæi: l i j. Sardiates. In hoc tractu sunt, Burnum, Mandetrium, Tribulium nobilitata Popul. Roma. præliis castella. Petunt & ex insulis, Issæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his castella, Piguntia, Rataneum, Narona colonia tertij conuentus, à Salona l x x i j. M. pass. apposita cognominis sui fluuio, à mari x x. M. pass. M. Varro l x x x i x. ciuitates eò ventitasse autor est. Nunc soli propè noscuntur Cerauni decuriis x x i i j. Daorizi x v i j. Desitiates c i i j. Docleatæ, x x x i i j. Deretini x i i j. Deremistæ x x x. Dindari x x x i i j. Glinditiones x l i i j. Melcomani x x i i j. Naresij c i j. Scirtari l x x i j. Siculotæ x x i i j. populatoresq; quondâ Italiæ Vardæi nō amplius quàm x x. decuriis. Præter hos tenere tractū eum Oenci, Partheni, Hemasini, Arthitæ, Armistæ. A Narone amne c. M. pass. abest Epidaurum colonia. Oppida ciuiū Roma. Rhiziniū Ascruuium, Butua, Olchinium, quod antea Colchinium dictum est, à Colchis conditum: amnis Drilo, superque eum oppidum ciuium Romanorum Scodra, à mari x v i i j. M. pass. Præterea multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon & ciuitatum validarum. Eo nanque tractu fuere Labeatæ, Enderudini, Sessæi, Grabæi, proprieq; dicti Illyrij, & Taulatij, & Pyræi. Retinet nomen in ora Nymphæum promontorium: Lissum oppidum ciuium Romanorum, ab Epidauro c. M. passuum.

Macedonia.

CAP. XXIII.

20 **A** Lisso Macedonia prouincia, gentes Partheni, & à tergo eorum Dassaretæ. Montes Candauia à Dyrrachio l x x i x. M. pass. In ora verò Denda ciuium Romanorum, Epidamnum colonia, propter inauspicatum nomen à Romanis Dyrrachium appellata: flumen Aous, à quibusdam Æas nominatum: Apollonia, quondam corinthiorum colonia, v i j. M. pass. à mari recedens: cuius in finibus celebre Nymphæum. Accolunt barbari, Amantes & Buliones. At in ora oppidum Oricum à Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia, quibus hunc Europæ determinauimus sinum. Oricum à Salentino Italiæ promontorio distat l x x x v. M. pass.

Noricum.

CAP. XXIII.

30 **A** Tergo carnorum & lapidum, quæ se fert magnus Ister, Rhætis iunguntur Norici. Oppida eorum Virunum, Celeia, Teurnia, Aguntum, Viana. Æmonia, Claudia, Flauium, Soluense. Noricis iunguntur lacus Peiso, deserta Boiorum: iam tamen colonia Diui Claudij Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

Pannonia.

CAP. XXV.

40 **I**nde glandifera Pannoniæ: qua mitescentia Alpium iuga, per medium Illyricum à Septentrione ad Meridiem versa, molli in dextra ac læua deuexitate confidunt. Quæ pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum supra dictum. Ad Septentriones Pannonia vergit: finitur inde Danubio. In ea colonia, Æmona, Siscia. Amnes clari, & nauigabiles in Danubium defluunt, Draus è Noricis violentior, Saus ex Alpibus Carnicis placidior c x v. M. pass. interuallo. Draus per Serretes, Serrapillos, Iafos, Sandrizetes: Saus per Colapianos, Breucosq;. Populorum hæc capita. Præterea Ariuates, Azali, Amantes, Belgites, Catari, Corneates, Arauisci, Hercuniates, Latouici, Oseriates, Varciani. Mōs claudius, cuius in fronte Scordisci, in tergo Taurisci. Insula in Sauro Metubarris, amnicarum maxima, Præterea amnes memorandi, Calapis in Sauro influens iuxta Sisciam, gemino alueo insulam ibi efficiens, quæ Segestica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Sauro Sirmio oppido influit: vbi ciuitas Sirmiensem, & Amatinorum. Inde x l v. M. pass. Taurunum, vbi Danubio miscetur Saus. Suprà influunt Valdanus, Vrapanus, & ipsi non ignobiles.

Mœsia.

CAP. XXVI.

50 **P**annoniæ iungitur prouincia, quæ Mœsia appellatur, ad Pontum vsque cum Danubio decurrens. Incipit à confluenta supra dicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Trimachi, Mœsi, Thraces, Pontoq; contermini Scythæ: flumina clara, è Dardanis Mar-

gis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oescus: ex Hæmo, Vtus, Escamus, Ieterus. Illyrici latitudo, quæ maxima est, c c c x v. M. passuum, colligit. Longitudo à flumine Arsia ad flumen Drinium d e c c. M. ^a A Drinio ad promontorium Acroceraunium, c l x x i j. M. Agrippa prodidit vniuersum hunc sinum Italiae & Illyrici ambitu ^{x l i i i}. In eo duo maria, quo distinximus sine: Inferum, siue Ionium in prima parte, interius Adriaticum, quod Superum vocat. Insulae in Ausonio mari præter iam dictas, memoratu dignæ, nulla: in Ionio pauca: Calabro litore ante Brundisium, quarum obiectu portus efficitur: contra Apulum litus Diomedeæ, conspicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, à quibusdã Teutria appellata. Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, ^b natura vadosi maris, æstuariisque tenui alueo intercurfantibus. Claræ ante ostia Timæi calidorum fontium cum æstu maris crescentium: iuxta Istrorum agrum, Cissa, Pullariæ, & Absyrtides Graiis dictæ, à fratre Medææ ibi interfecto Absyrto. Iuxta eas Electridas vocauere, in quibus proueniret succinum, quod illi electrum appellant vanitatis Græcæ certissimum documentum: adeo vt quas earum designent, haud vnquam constiterit. Contra Iader est Lissa: quæque appellatæ contra Liburnos Cretæ aliquot, nec pauciores Liburnicæ, Celaduffæ. Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia, Issa ciuium Romanorum reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata cum Gnidiorum oppido distat x x i j. M. passuum inter quam & Illyricum Melita, vnde catulos Melitæos appellari Callimachus autor est. x i j. M. passuum ab ea tres Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico M. M. passuum Saronis piratica statione nota. ²⁰

^a vet. cod. A
Drinio ad
promonto-
rium Acro-
ceraunium
c l x x. m.
Agrippa
prodidit vni-
uersum autē
sinum Italiae
& Illyrici
ambitu x l i i i.
^b natura va-
doso mari.

C. PLINII SECVNDI NATURALIS HISTORIÆ LIBER IIII.

Unde Primum Græciæ fabulositas, & literarum claritas effulsit.

³⁰
ERTIVS Europæ sinus Acrocerauniis incipit montibus, finitur Hellesponto: amplectitur præter minores sinus ^{x l x. x x v}. M. passuum. In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia, iterumque ab alio mari eadem Phocis & Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabulositas, sicut & literarum claritas, ex hoc primum sinu effulsit. Quapropter in eo paululum commorabimur. Epiros in vniuersum appellata, Acrocerauniis incipit montibus. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Thesproti, Antigonenses: locus Aornos, & pestifera auibus ⁴⁰ exhalatio: Cestrini, Perrhæbi, quorum mons Pindus, Cassiopæi, Dryopes, ^c Selli, Hellopes, Molossi, apud quos Dodonæi Iouis templum, oraculo illustre: Tomarus mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus.

CAPVT I.

^d **E**Pirus ipsa ad Magnesium Macedoniãque tendens, à tergo suo Dassaretas supra dictos liberam gentem mox feram Dardanos habet. Dardanis læuo Triballi prætenduntur latere, & Mœsicae gentes: à fronte iunguntur Mædiac Denselatæ, quibus Thraces, ad Pontum vsque pertinentes. Ita succincta Rhodopes, mox & Hæmi vallatur excelsitas. In Epiri ora castellum in Acrocerauniis Chimæra, sub eo aquæ regiae fons. Oppida Mæandria, Cestria: flumen Thesprotiæ Thyamis: colonia Buthrotum, maxi- ⁵⁰ meq; nobilitatus Ambracius sinus, ^d faucibus spatiosum æquor accipiens longitudinis

^d Faucibus
quingentorū
pass. spatiosū
æquor acci-
piens

xxxix.